

РОЗДІЛ 2.

Цивільне право і процес; сімейне право; міжнародне приватне та міжнародне право; господарське та господарське процесуальне право

УДК 346.9:347.469

DOI: 10.31732/ 2708-339X-2022-05-25-31

МІСЦЕ МЕДІАЦІЇ В СИСТЕМІ СПОСОБІВ ЗАХИСТУ ПРАВ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Француз А. Й.

Герой України, заслужений юрист України, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри державно-правових дисциплін, ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, вул. Табірна, 30-32, 03113, Україна

тел.: (050) -33-944 -02 , e-mail: AnatoliyFJ@krok.edu.ua

ORCID: 0000-0003-2861-1252

Яновська А. В.

здобувач вищої освіти ступеня «магістр», ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, вул. Табірна, 30-32, 03113, Україна

тел.: (093) – 5020-625, e-mail.: yanovskaya1610@gmail.com

ORCID: 0000-0003-2293-6574

THE PLACE OF MEDIATION IN THE SYSTEM OF WAYS OF PROTECTING THE RIGHTS OF BUSINESS ENTITIES

Frantsuz A.J.

Hero of Ukraine, Honored Lawyer of Ukraine Doctor of Laws Sciences, Professor, Professor of Department of State Legal Disciplines, “KROK” University, st. Tabirna, 30-32, 03113, Kyiv, Ukraine

тел.: (050) -33-944 -02 , e-mail: AnatoliyFJ@krok.edu.ua

ORCID: 0000-0003-2861-1252

Yanovska A.V.

Master student “KROK” University, st. Tabirna, 30-32, 03113, Kyiv, Ukraine

tel .: (093) - 5020-625, e-mail: yanovskaya1610@gmail.com

ORCID: 0000-0003-2293-6574

Анотація. Сьогодні медіація - один з найпопулярніших альтернативних способів вирішення спорів (конфліктів) у розвинених країнах. Він передбачає участь посередника (медіатора), який допомагає сторонам у конфлікті налагодити комунікаційний процес, проаналізувати конфліктну ситуацію, щоб сторони могли вибрати рішення, що задовольнить інтереси і потреби обох сторін у спорі. Відносини, пов'язані з проведенням медіації та реалізацією досягнутих в її ході домовленостей, потребують нормативного врегулювання, зважаючи на значущість як самої процедури, так і її результатів. Регламентація процедури медіації, визначення прав та обов'язків її учасників, правила оформлення домовленостей сторін є основою для досягнення цілей медіації й забезпечення балансу між інститутом медіації та правовою системою країни. У зв'язку з цим кожен медіатор і кожен юрист, який включається до процедури медіації в якості консультанта або представника свого клієнта, має володіти правовими знаннями і знаннями етико-нормативних засад медіації. У вітчизняній системі права давно назріла потреба запровадження інституту медіації, що пов'язано з неефективністю й недосконалістю

судової системи України та низьким показником виконання судових рішень. Враховуючи успішне застосування інституту медіації в багатьох країнах і курс на гармонізацію національного законодавства із законодавством Європейського Союзу, 03.11.2016 р. Верховною Радою України було прийнято в першому читанні проект Закону України «Про медіацію». Для української правової системи законодавча ініціатива щодо впровадження нормативного регулювання інституту медіації є дуже важливим кроком. Оскільки за відсутності національного законодавства, що визначає правові основи процесу позасудового врегулювання спорів, практичне застосування інституту медіації проводилося лише на основі усталеної практики країн Європейського Союзу. Згідно з положеннями проекту Закону України «Про медіацію», медіація визначається як альтернативний (позасудовий) метод вирішення спорів, за допомогою якого дві (або більше) сторони спору намагаються в межах структурованого процесу за участю медіатора досягти згоди для вирішення їхнього спору. Медіатором є незалежний посередник, що допомагає сторонам вирішити спір шляхом медіації.

Ключові слова: медіація, правова система, інститут медіації, альтернативний метод.

Формул: 0, рис.: 0, табл.: 0, бібл.: 11.

Abstract. Today, mediation is one of the most popular alternative ways of resolving disputes (conflicts) in developed countries. It involves the participation of a mediator (mediator), who helps the parties to the conflict to establish a communication process, analyze the conflict situation so that the parties can choose a solution that will meet the interests and needs of both parties to the dispute. The relationship related to the conduct of mediation and the implementation of the agreements reached during it requires regulatory regulation, given the importance of both the procedure itself and its results. Regulation of the mediation procedure, determination of the rights and obligations of its participants, the rules of registration of agreements between the parties are the basis for achieving the goals of mediation and ensuring a balance between the institution of mediation and the legal system of the country. Therefore, every mediator and every lawyer who is involved in the mediation procedure as a consultant or representative of his client must have legal knowledge and knowledge of the ethical and regulatory principles of mediation. The need to introduce the institution of mediation has long been ripe in the domestic legal system, which is due to the inefficiency and imperfection of the judicial system of Ukraine and the low rate of execution of court decisions. Given the successful application of the institution of mediation in many countries and the course of harmonization of national legislation with the legislation of the European Union, on November 3, 2016, the parliament of Ukraine adopted in first reading the draft Law of Ukraine "On Mediation". For the Ukrainian legal system, the legislative initiative to introduce regulations on the institution of mediation is a very important step. Because in the absence of national legislation that determines the legal basis for the process of out-of-court settlement of disputes, the practical application of the institution of mediation was carried out only on the basis of established practice of the European Union. According to the draft Law of Ukraine "On Mediation", mediation is defined as an alternative (out-of-court) method of dispute resolution, by which two (or more) parties to a dispute try to reach an agreement to resolve their dispute within a structured process involving a mediator. A mediator is an independent mediator who helps the parties to resolve a dispute through mediation.

Keywords: mediation, legal system, institute of mediation, alternative method.

Formulas: 0, fig.: 0, tabl.: 0, bibl.: 11.

Постановка проблеми. Дану статтю присвячено ґрунтовному аналізу та характеристиці місця медіації в системі способів захисту суб'єктів господарювання. Проведено аналіз новел вітчизняного законодавства. Досліджено правові аспекти захисту господарських прав несудовим методом, а саме шляхом медіації, визначено поняття і головну мету, принципи, а також переваги над судовим методом. Відповідно, дано характеристику медіації, здійснено аналіз її ключових рис. Досліджено причини та умови, відповідно до яких медіація може бути запроваджена на території України. Сьогодні суспільство потребує нових, прогресивних методів вирішення господарських спорів з мінімальними часовими і фінансовими витратами. Вирішенням цієї проблеми може стати інститут примирення – медіація, що, на відміну від інших альтернативних методів вирішення

господарських спорів, спрямована на збереження партнерських стосунків між конфліктуючими сторонами й продовження співпраці між ними.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Дослідженню місця медіації в системі способів захисту прав суб'єктів господарювання присвячені праці вітчизняних та зарубіжних науковців, зокрема роботи таких учених: О.В. Белінська, С.С. Скакун, О. Б. Денис, О. П. Кулінич, О. І. Антонюк, О. В. Михайлов, О. С. Можайкіна, С.Т. Йосипенко, П. Штепан, О. І. Антонюк, О.В. Бринцев, К. А. Власюк, О. Горецький, Д. Д. Гришин, О.П. Подцерковний, С.С. Алексіїв, М. І. Брагінський, О. В. Аушева, І. Г. Бережна, С. В. Книш. Думки науковців щодо визначення місця медіації в системі способів захисту прав суб'єктів господарювання різняться, оскільки бачення кожного ґрунтується навласному науковому й практичному досвіді.

Проте всі вчені вважають, що медіація є невід'ємною частиною сучасного судочинства не тільки в Україні, а і в цілому світі. Саме тому виникає питання, чому процес посередництва вже протягом багатьох років застосовується в більшості розвинених країн, а в Україні - ні.

Не вирішені раніше частини загальної проблеми. Дана стаття є комплексним дослідженням місця медіації в системі захисту прав суб'єктів господарювання в контексті новел вітчизняного законодавства. Виявлено основні причини того, чому медіація досі не запроваджена в Україні належним чином. Запропоновано власні висновки подолання перешкод на шляху до становлення інституту медіації та ухвалення Закону «Про медіацію» в Україні.

Формулювання цілей статті. Метою статті є проведення комплексного аналізу медіації та формулювання її значення для українського законодавства і суспільства загалом. Визначення місця медіації в системі способів захисту прав суб'єктів господарювання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Медіація (англ. mediation – посередництво) — вид альтернативного врегулювання спорів, метод вирішення спорів із залученням посередника (медіатора), який допомагає сторонам конфлікту налагодити процес комунікації та проаналізувати конфліктну ситуацію таким чином, щоб вони самі змогли обрати той варіант рішення, що задовольняв би інтереси й потреби всіх учасників конфлікту. Процедура медіації розповсюджена у більшості країн Європи, США та світу. В Німеччині, Нідерландах й інших країнах уже більше 10 років діють спеціальні закони, які передбачають порядок надання послуг з медіації у різних сферах суспільного життя та правовідносин.

Інститут медіації створений і функціонує в таких країнах, як США, Німеччина, Великобританія, Китай, Гонконг, Корея, Індія, Австрія, Японія тощо. Більше того, причини необхідності створення цього інституту різні в кожній країні. Наприклад, в Японії прихильність бізнес-спільноти до альтернативних методів вирішення спорів традиційно

пов'язується з етичним боком, а саме негативним ставленням до вибору державного суду як методу вирішення спорів. Наприклад, у США, де вся правова система спрямована на те, щоб більшість суперечок вирішувалися добровільно перед судом, суддя може самостійно перервати розгляд справи і поради́ти сторонам працювати з посередниками.

У західних країнах медіація досягла такого рівня попиту, що стала доцільною, а часом навіть необхідною для її законодавчого регулювання. Наприклад, США видали Єдиний закон про медіацію, який об'єднав понад 2500 законів, що існували раніше у США, та регулюють діяльність з медіації в різних штатах і сфері їх застосування. ООН опублікувала Типовий закон про процедури міжнародного комерційного примирення (Типовий закон про міжнародне комерційне примирення (UNICITRAL)).

У 2003 році Австрія прийняла Федеральний закон про медіацію. У 2004 р. Європейська Комісія схвалила Кодекс поведінки посередників, покликаний надати медіації більшу довіру в окремих європейських країнах, та проєкт директиви із силою закону, опублікований та затверджений у 2006 році.

Конфлікт є природним і неминучим побічним ефектом економічної діяльності. Конфлікти можуть призвести до великих витрат та розпаду партнерських відносин. Тому Арбітражний інститут Торгової палати Стокгольма розробив Положення про медіацію для забезпечення конструктивного й ефективного вирішення комерційних спорів за допомогою медіації.

Сеанс медіації зазвичай займає один-два робочих дні. Складні суперечки можуть зайняти більше часу. Проведення базується на добровільній участі сторін протягом усієї процедури. Сторони можуть у будь-який час припинити медіацію та розпочати арбітраж або розгляд справи в суді.

Для української правової системи законодавча ініціатива щодо введення положення про інститут медіації - дуже важливий крок. Оскільки під час відсутності національного законодавства, що визначає правову основу процесу позасудового врегулювання спорів, практичне застосування інституту медіації здійснювалося тільки на основі усталеної практики Європейського Союзу.

В Україні медіація існує більше 10 років, і кількість фахівців, які застосовують методи медіації на практиці, щороко зростає. Однак, незважаючи на те, що низка проблем, пов'язаних з медіацією, вже вирішена на законодавчому рівні, залишається питання, чи буде прийнятий спеціальний закон, який визначатиме діяльність медіаторів.

Згідно з проєктом Закону України «Про медіацію» медіація визначається як альтернативний (позасудовий) метод вирішення спору, при якому дві (або більше) сторони в суперечці намагаються дійти згоди для вирішення свого спору в рамках структурованого процесу за участю посередника. Медіатор - це незалежний посередник, що допомагає сторонам вирішити спір шляхом медіації.

Основними принципами, на яких буде заснований майбутній інститут української медіації, є :

- принцип добровільності;
- принцип активності й самовизначення сторін медіації;
- принцип незалежності та нейтральності посередника;
- принцип конфіденційності інформації про медіацію [7, с. 158-173].

Що стосується сфери медіації, Законопроект поширює її на будь-які конфлікти (спори), включаючи цивільні, сімейні, трудові, економічні, адміністративні, а також кримінальні спори і справи про адміністративні правопорушення. Крім того, Закон також буде застосовуватися до медіації як у конфліктах (спорах) між резидентами України, так і в конфліктах (спорах) за участю нерезидентів, якщо сторони медіації згодні, що процедура медіації буде проводитися в Україні.

За результатами медіації має бути укладена угода, в якій домовленості, досягнуті сторонами за результатами медіації, можуть бути викладені в письмовій формі. За результатами медіації, договір не повинен містити положень, що суперечать Законам України, інтересам держави й суспільства, його моральним засадам. Угода, досягнута в результаті медіації, є обов'язковою до виконання для обох сторін у встановлені терміни і в порядку, зазначеному в угоді. У разі

невиконання однією зі сторін своїх зобов'язань за такою угодою, інша сторона має право звернутися до суду в установленому законом порядку для захисту порушених прав та законних інтересів.

Основними завданнями медіації в комерційних суперечках є оперативне вирішення економічних суперечок, досягнення позитивного результату, що задовольняє всі сторони конфлікту, а також ефективне практичне застосування результатів медіації.

Використання інституту медіації для вирішення комерційних суперечок - надзвичайно ефективний і дієвий механізм, з огляду на високий відсоток звернень до господарських судів та низький відсоток виконання їх рішень. По-перше, впровадження медіації як засобу позасудового врегулювання економічних суперечок істотно розвантажить арбітражні суди і заощадить час та гроші для їх учасників. По-друге, це позитивно позначиться на учасниках економічного конфлікту, які разом зможуть прийняти найбільш вигідне для всіх рішення і зберегти гідне партнерство [6, с. 3-5].

Ще одним позитивним моментом Законопроекту України «Про медіацію» є можливість використання інституту медіації в комерційному спорі з нерезидентом. При вирішенні спору з учасником-нерезидентом арбітражний суд повинен подбати про те, щоб такий учасник був належним чином повідомлений про час і місце слухання, що на практиці є надзвичайно складним завданням [8, с. 85-89].

Суддя, звичайно, може прийняти рішення по суті справи за відсутності доказів належного повідомлення іноземного учасника. Однак, таке право виникає в арбітражному суді тільки після закінчення терміну з дати відправлення документа учаснику, який суддя визначив як достатній для справи і який становить не менше 6 місяців. Про яку ефективність може йти мова, коли для того, щоб український суб'єкт господарювання отримав рішення суду першої інстанції за бізнес-суперечкою з іноземною юридичною особою, необхідно почекати не менше пів року.

Вирішення спору за участю судді здійснюється за домовленістю сторін до початку розгляду справи по суті відповідно

до вимог Господарського процесуального кодексу України.

Вирішення спорів за участю судді не допускається у спорах (справах):

1) про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом;

2) щодо заяв про затвердження планів стягнення боржника до початку процедури банкрутства;

3) у разі участі третьої особи у справі, заявляючи самостійні вимоги щодо предмета спору.

Суд виносить ухвалу про порядок урегулювання спору за участю судді, яким одночасно зупиняє провадження.

Якщо сторони не можуть досягти мирного врегулювання спору за його результатами, повторне врегулювання за участю судді не допускається.

Вирішення спору за участю судді здійснюється суддею-доповідачем самостійно, незалежно від складу справи.

Вирішення спору за участю судді здійснюється у формі спільних та (або) закритих засідань. Сторони мають право брати участь у таких засіданнях за допомогою відеоконференції.

Спільні засідання проводяться за участю всіх сторін, їх представників і судді. Закриті засідання проводяться з ініціативи судді від кожної зі сторін окремо.

Суддя керує процесом урегулювання спору за участю судді для досягнення сторонами згоди. Беручи до уваги конкретні обставини засідання, суддя може призначити перерву протягом строку для урегулювання [9, с. 85-89].

На початку першого спільного засідання з урегулювання спору суддя роз'яснює сторонам мету, порядок урегулювання спору за участю судді, права та обов'язки сторін.

Під час спільних засідань суддя з'ясовує підстави й предмет позову, підстави заперечень, пояснює сторонам предмет доказування за категорією розглядуваного спору, пропонує сторонам подати пропозиції щодо шляхів мирного врегулювання суперечки та вживає інші дії, спрямовані на мирне врегулювання спору сторонами. Суддя може запропонувати сторонам можливий спосіб урегулювання спору полюбовно.

На закритих конференціях суддя має право звертати увагу сторін на судову практику в подібних суперечках, пропонувати стороні можливі шляхи мирного врегулювання спору.

Вирішуючи суперечку, суддя не має права надавати сторонам юридичні поради і рекомендації, оцінювати докази у справі.

Інформація, отримана будь-якою зі сторін, а також суддею у процесі врегулювання спору, є конфіденційною. Під час урегулювання спору за участю судді протокол засідання не ведеться й фіксація не проводиться технічними засобами.

За необхідності до зустрічей залучається перекладач. Перекладача попереджають про конфіденційний характер інформації, отриманої під час урегулювання спору за участю судді.

Під час вирішення спору за участю судді забороняється використовувати портативні аудіопристрої, а також фотографувати та знімати фільми, відео і звукозапис.

Вирішення спору за участю судді припиняється:

1) якщо сторона подає заяву про припинення врегулювання спору за участю судді;

2) у разі закінчення строку вирішення спору за участю судді;

3) з ініціативи судді у разі затягування врегулювання спору будь-якою зі сторін;

4) у разі укладання сторонами мирової угоди та звернення до суду із заявою про її затвердження або позивач звертається до суду із заявою про залишення позовної заяви без розгляду, або у разі відмови позивача від вимоги чи визнання вимоги відповідачем [11, с. 1-3].

Про припинення врегулювання спору за участю судді видається постанова, яка не підлягає оскарженню. Одночасно суддя приймає рішення про відновлення провадження.

Вирішення спору за участю судді здійснюється протягом розумного строку, але не більше тридцяти днів з дня прийняття рішення про його проведення. Строк вирішення спору за участю судді не підлягає продовженню.

Для бізнесу швидкість вирішення бізнес-суперечки є ключовим фактором. Адже перспектива витратити час і ресурси на тривалі судові розгляди, щоб не отримати реального виконання рішення суду, нікого не приваблює. Таким чином, гнучкість й

ефективність медіації відразу ж зробляють її привабливим інструментом для вирішення спорів у очах господарюючих суб'єктів [10, с. 34-45].

Висновки. Медіація в господарському процесі - позасудовий добровільний і конфіденційний процес (структурована процедура) вирішення конфліктної ситуації (спору) між суб'єктами господарювання, при якому третя особа - незалежний та професійний медіатор надає посередницькі послуги сторонам визначити інтереси кожної сторони для встановлення переговорів між ними і спільного прийняття цими сторонами угоди про медіацію.

Ознаками медіації в господарському процесі є:

1) добровільність і конфіденційність процесу - структурована процедура вирішення комерційної суперечки;

2) незалежний професійний медіатор (третя особа) шляхом організації переговорів сприяє узгодженню інтересів сторін;

3) рішення в результаті медіації приймають сторони конфлікту незалежно.

Умовами застосування процедури медіації в господарському процесі є:

1) наявність спору;

2) автономія волі сторін для вирішення його за допомогою медіації.

Причини, які перешкоджають становленню медіації як способу вирішення економічних суперечок в Україні, включають незнання господарюючих суб'єктів про альтернативні способи вирішення конфліктів, невпевненість в ефективності та доцільності медіації, неадекватне правове забезпечення медіації тощо.

Дуже важливим показником є непередбачуваність результатів медіації, оскільки рішення не накладається на сторони, вони приймають його самостійно. Диспозитивність цієї процедури набагато вища, ніж формального судового розгляду.

Процедура медіації сприяє тому, що сторона може погодитися з таким правовим результатом урегулювання конфлікту, з яким навряд чи вона погодиться в результаті повноцінного змагального процесу.

Принцип змагального судочинства на стадії врегулювання спору за участю судді замінюється співпрацею, яка надає сторонам можливість знайти взаємоприйнятне рішення. Вирішення спору за допомогою медіації характеризується як "безпрограшна ситуація", коли обидві сторони перемагають.

Упровадження в Україні інституту альтернативних методів вирішення спорів допоможе поліпшити доступ громадян до правосуддя та зменшити навантаження на суди, а отже, допоможе скоротити час для розгляду справ і відсоток оскаржуваних рішень, зменшити судові витрати, покращити якість судових рішень та досягнення примирення між сторонами.

Отже, в Україні медіація, як ефективний інститут урегулювання суперечок, ще не склалася. Є поодинокі випадки успішного завершення переговорів між сторонами спору в форматі посередництва, але це скоріше виняток, ніж правило. Інтерес до використання медіації на практиці спостерігається у 3 професійних групах: психологи-психотерапевти; адвокати; менеджери бізнесу.

У процесі медіації все більшого значення набувають не лише знання законодавства та психології людини, а насамперед знання спеціальних зразків, механізмів і правил роботи медіатора. Тому перспективи подальших досліджень полягають у розробці нового бачення ролі судді, за допомогою якої здійснюється процедура досудового врегулювання спорів в Україні. Беручи до уваги практику функціонування українських судів, наша країна не повинна залишатися поза передовими світовими процесами, а повинна запроваджувати та розвивати принципи партнерського врегулювання суперечок.

Література:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. № 30. Ст.141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%> (дата звернення 08.09.2022).

2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 40 – 44 Ст. 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення 08.09.2022).

3. Цивільно-процесуальний кодекс України від 18.03.2004 р. № 40 – 42. Ст. 492. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text> ((дата звернення 08.09.2022).

4. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 18 – 22. Ст. 144. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення 08.09.2022).
5. Господарсько-процесуальний кодекс України від 06.11.1992 р. № 6. Ст. 56. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12#Text> (дата звернення 08.09.2022).
6. Альтернативні підходи до розв'язання конфліктів: теорія і практика застосування / уклад. : Н. Гайдук, І.Сенюта, О. Бік, Х. Терешко. Львів : ПАІС, 2007. 296 с.
7. Арбітражний суд Республіки Бурятія. URL : <https://buriatia.arbitr.ru/process/mediation/history> (дата звернення 08.09.2022).
8. Белінська О. В. Медіація – альтернативне вирішення спорів. Вісник Вищої ради юстиції. 2011. № 1 (5). С. 158 – 173.
9. Біцай А. В. Моделі медіації у світі та перспективи для України. Право і суспільство. 2013. № 6. С. 85–89.
10. Бринцев О. В. Сутність правових спорів у сфері підприємництва та способи їх вирішення: Дис... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2001. 228 с.
11. Гайдук А. В. Проблеми законодавчого забезпечення медіації в Україні. Часопис Академії адвокатури України. 2013. № 19. С. 1–3.

Reference:

1. The Verkhovna Rada of Ukraine (1996), *The Constitution of Ukraine*, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (Accessed 8 September 2022).
2. The Verkhovna Rada of Ukraine (2003) *Civil Code of Ukraine*, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (Accessed 8 September 2022).
3. The Verkhovna Rada of Ukraine (2004) *Civil Procedure Code of Ukraine*, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text> (Accessed 8 September 2022).
4. The Verkhovna Rada of Ukraine (2003) *Economic Code of Ukraine*, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (Accessed 8 September 2022).
5. The Verkhovna Rada of Ukraine (1991) *Economic and Procedural Code of Ukraine*, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12#Text> (Accessed 8 September 2022).
6. Hajduk N. , Seniuta I. , Bik O. , Tereshko Kh. (2007), *Al'ternatyvni pidkhody do rozv'iazannia konfliktiv: teoriia i praktyka zastosuvannia* [Alternative approaches to conflict resolution: theory and practice of application] PAIS, Lviv, Ukraine .
7. The official site of Arbitration Court of the Republic of Buryatia (2013), “History of development of the institute of mediation”, available at: <https://buriatia.arbitr.ru/process/mediation/history> (Accessed 8 September 2022).
8. Belins'ka O. V. (2011), “Mediation - an alternative dispute resolution”, *Visnyk Vyschoi rady iustytzii*, vol. 1, no. 5, pp. 158-173
9. Bitsaj A. V. (2013), “Models of mediation in the world and prospects for Ukraine” , *Pravo i suspil'stvo*, vol. 6, pp. 85-89.
10. Bryntsev O. V. (2001), “The essence of legal disputes in the field of entrepreneurship and ways to resolve them” , *Abstract of Ph.D. dissertation, jurisprudence, Yaroslav Mudryi National Law University, Kharkov, Ukraine.*
11. Hajduk A.V. (2013) “Problems of legislative support of mediation in Ukraine”, *Chasopys Akademii advokatury Ukrainy*, vol. 19, pp. 1-3

Стаття надійшла до редакції 11.09.2022 року